

Andrzej Paczoski, Jarosław Kempa

KSZTAŁTOWANIE KONKURENCYJNOŚCI REGIONALNEJ (PRZYKŁAD WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO)

1. Wstęp

Mechanizm konkurencji utożsamiany z rywalizacją podmiotów gospodarczych lub pracowników zaczyna być aktualny w polityce regionalnej i lokalnej. Jednym z głównych celów tej polityki staje się wykreowanie konkurencyjności regionów i jednostek lokalnych. Ważnym elementem, który spowodował wyodrębnienie się kwestii konkurencyjności regionalnej, jest globalizacja. Usprawnienia w przepływie informacji oraz komunikacji, poszerzenie się wymiany handlowej, pojawienie się ugrupowań gospodarczych (np. UE i NAFTA) spowodowały powstanie konkurencji w sferze układów przestrzennych, tj.: państw, regionów, jednostek lokalnych i miast. W ten nurt wpisuje się program rozwojowy województwa pomorskiego. Dokumenty programowe rozwoju województwa pomorskiego zakładają konieczność przekształcenia regionu w terytorium o dużym stopniu konkurencyjności.

2. Pojęcie konkurencyjności regionalnej

Obserwowana w skali globalnej natężona konkurencyjna stała się jednym z niezbędnych czynników rozwoju w sferze zarówno pracy, podmiotów gospodarczych, jak i układów terytorialnych, o których wspomniano powyżej.

Parametrami konkurencji mogą być cena i jakość produktu, a w szerszym ujęciu – kierunki i natężenie działań innowacyjnych (kompleksowe łączenie produkcji z nauką). Przestrzenne znaczenie konkurencji odnosi się do: lokalizacji współzawodniczących firm, zasięgu ich oddziaływania, stopnia koncentracji, konsolidacji oraz wzajemnej współpracy (układy węzłowe i sieciowe). Przestrzenna konkurencyjność może być rozumiana jako zróżnicowanie jakości, wielkości układów funkcjonalnych oraz wyjątkowość i specyfika przedmiotu konkurencji [Wysocka 2000, s. 15].

Konkurencyjność regionalna utożsamiana jest ze zdolnością poszczególnych obszarów do aktywnego przystosowywania się do zmieniających się warunków otoczenia krajowego i globalnego gospodarki – celem jest poprawa pozycji regionu w rywalizacji międzyregionalnej. Współzawodnictwo to można podzielić na:

- bezpośrednio – dostęp do korzyści zewnętrznych, przyciąganie inwestorów;
- pośrednio – działania władz samorządowych na rzecz poprawy warunków funkcjonowania przedsiębiorstw w regionach [Gaczek, Rykiel 2000, s. 23].

Konkurencyjność regionalna to także zdolność do przeprowadzania zmian, adaptacji celem utrzymania lub poprawy pozycji regionu w skali krajowej, międzynarodowej czy globalnej [Gaczek, Rykiel 2000, s. 24]. Należy dodać, że adaptacyjność regionów staje się ważna w sytuacji permanentnie zmiennego otoczenia gospodarczego i wskazuje na skuteczność regionu w rywalizacji z innymi regionami. Celem nadrzędnym tych działań ma być sukces gospodarczy w relacji do innych regionów. Szczególnie istotne są dwie płaszczyzny konkurencyjności regionalnej:

- konkurencyjność firm zlokalizowanych w danym układzie terytorialnym (w otoczeniu globalnej gospodarki światowej),
- konkurencyjność samych układów terytorialnych o: kapitał inwestycyjny (nowe miejsca pracy, powstający dochód), kapitał ludzki (najwyższy poziom kwalifikacji, wykształcenia pracowników obsługujących zaawansowaną technologię, kreujących innowacje, specjalistów od zarządzania i organizacji) [Gorzelałak, Jąłowicki 2000, s. 8].

W artykule szczególna uwaga poświęcona będzie zagadnieniu związanemu z drugim pojęciem – konkurencyjnością układów terytorialnych o zdobycie takich czynników, jak kapitał i praca.

W polskim podziale administracyjnym kraju regionami są województwa, które stają się układami terytorialnymi (regionami) rywalizującymi o wskazane czynniki, dążąc do dynamicznego rozwoju. Skupiono się na analizie wybranych dokumentów rozwojowych i realizowanych w ich ramach działaniach rozwojowych, które mają przyczynić się do powstania regionu o znacznym stopniu konkurencyjności. Celem województwa pomorskiego i innych polskich regionów jest konkurencyjność w wymiarze nie tylko krajowym, ale również europejskim i światowym. Regiony w ramach dyspozycyjnych środków i kompetencji starają się wykształcić jak najlepsze (w relacji do innych regionów) warunki dla firm, pracowników i mieszkańców, co jest wyznacznikiem sukcesu danego układu terytorialnego.

3. Uwarunkowania konkurencyjności

Warunkiem identyfikacji pozycji konkurencyjnej danego państwa, regionu lub jednostki lokalnej jest ustalenie parametrów, za pomocą których można porównać układy terytorialne. Analiza tych czynników weryfikuje pozycję konkurencyjną badanych obszarów. Poniżej zaprezentowano przykłady współczynników, jakimi można się posłużyć, ustalając konkurencyjność.

Światowe Forum Ekonomiczne ocenia konkurencyjność przez wskaźniki podzielone na osiem grup (tzw. czynniki konkurencyjności): wewnętrzny potencjał gospodarczy, umiędzynarodowienie, rząd, finanse, infrastrukturę, zarządzanie, naukę, technikę i zasoby ludzkie. Bardzo istotnym elementem jest przestrzenny charakter

konkurencyjności – koncentracja geograficzna firm działających w danej branży (rywale, klienci i dostawcy). Obszary takie, nazywane *clusters*, przez wytworzenie korzyści zewnętrznych kreują konkurencyjność gospodarki danego terytorium. Według OECD o sile konkurencji regionalnej stanowi jej międzyregionalne zróżnicowanie i wielkość rynku. Według J. Szlachty cechami regionów konkurencyjnych są następujące elementy:

- wysoki poziom wyposażenia w nowoczesne czynniki produkcji, które generują pozytywne efekty zewnętrzne i korzyści koncentracji przestrzennej,
- innowacyjność w ujęciu technologicznym i społecznym,
- rozwinięte partnerskie sieci i powiązania między konkurującymi przedsiębiorstwami,
- duży poziom specjalizacji i elastyczności rynku pracy,
- homogeniczny charakter rynku dzięki bogatej sieci instytucji o względnie przewidywanych zachowaniach i wysokim poziomie reaktywności na nowe wyzwania,
- funkcjonowanie liderów lokalnych, potrafiących związać lokalnych aktorów wokół siebie i przyczynić się do konsensusu wszystkich ważnych sił wokół wspólnej strategii [Szlachta 1997, s. 12-15].

Biorąc pod uwagę wspomnianą kwestię znaczenia gospodarki dla rozwoju regionalnego, można przyjąć następujące elementy konkurencyjności:

- zróżnicowanie struktur ekonomicznych,
- dobre zagospodarowanie ogólne (dostępność komunikacyjna),
- zaplecze badawcze w postaci instytucji naukowych, wspierających procesy innowacyjne,
- funkcjonujące ośrodki akademickie,
- otoczenie okołobiznesowe (banki, instytucje ubezpieczeniowe, firmy konsultingowe, pozabankowe segmenty rynku kapitałowego, instytucje pozarządowe),
- dobre warunki środowiskowe i dobry stan środowiska przyrodniczego,
- rezerwy terenów przydatnych do lokalizacji inwestycji [Gaczek, Rykiel 2000, s. 23; Klamut 1997].

Wskazane powyżej elementy kreują przyjazny nie tylko dla przedsiębiorczości klimat, ale sprzyjają warunkom życia mieszkańców regionu i odwiedzającym region turystom.

Zwracając uwagę na czynniki lokalizacji, jakie firmy biorą pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o podjęciu działalności gospodarczej na danym terenie, stwierdzono uwzględnianie następujących kwestii:

- kapitał ludzki; możliwości przyciągnięcia pracowników i ich utrzymanie; wspólnie rozpatruje się dwie grupy pracowników – wysoko wykwalifikowanych (naukowcy, inżynierowie, menedżerowie) i wykonujących prace rutynowe oraz usługowe; najbardziej poszukiwani są pracownicy z grupy pierwszej; o czynniku lokalizacji decyduje podaż pracowników, niska cena pracy i słaba aktywność związków zawodowych,
- wyższe uczelnie i instytuty badawcze; bliskość wskazanych instytucji umożliwia pozyskanie wykwalifikowanych pracowników, przepływ informacji i wie-

dzy, kooperację między przedsiębiorstwami a uniwersytetami (laboratoria, centra badawcze),

- warunki życia; istotnym czynnikiem lokalizacyjnym jest jakość środowiska przyrodniczego i społecznego (oferta mieszkaniowa, urządzenia kulturalne i oświatowe, uroda pejzażu, dostępność placówek kulturalnych i oświatowych),
- infrastruktura transportowa; kwestia związana z dostępnością komunikacyjną i szeroką ofertą transportową (porty, lotniska, drogi, kolej) oraz jakością połączeń transportowych o zasięgu nie tylko lokalnym i regionalnym, ale również krajowym i międzynarodowym (niezawodność i poziom transportu),
- usługi i polityczny klimat działalności gospodarczej; chodzi o przychyłność władz centralnych, regionalnych i lokalnych dla działalności gospodarczej przez stosowanie zachęt, ułatwień dla biznesu,
- korzyści aglomeracyjne; związane są z poziomem urbanizacji; nowe przestrzenie produkcji zlokalizowane są w pobliżu wielkich miast – aglomeracje ułatwiają przepływ informacji, kontakty, kooperację i wymianę; dochodzi do tego efekt skali, duży i zróżnicowany rynek pracy, zaawansowany podział pracy, styl życia, wzory kształcenia, duża liczba przedsiębiorstw w jednym miejscu zmniejsza koszty infrastruktury przemysłowej; wymienione czynniki mogą powodować zmniejszenie kosztów produkcji i przyciągać nowych przedsiębiorców.

Wskazane elementy stanowią wybór najczęściej branych pod uwagę czynników opisujących konkurencyjność kraju, regionu lub jednostki lokalnej. Zwykle takie czynniki uwzględniają przedsiębiorcy, inwestorzy na obszarach, które mają stać się miejscem ich działalności gospodarczej.

Stwierdzono, że na wybór lokalizacji działalności biznesowej ma wpływ wypadkowa czynników krajowych i regionalnych w proporcji odpowiednio ok. 75 i 25% [Szlachta 1997, s. 16]. Zatem od wysokiej jakości działań władz głównie krajowych, ale też regionalnych zależy powodzenie wykształcenia pozycji konkurencyjnej danego obszaru. Zagadnieniem podstawowym jest wybór odpowiedniej strategii, priorytetów rozwoju sprzyjających konkurencyjności.

Opisane czynniki i uwarunkowania konkurencyjności powinny uwzględniać władze samorządowe województwa pomorskiego w ramach ustalonej i realizowanej strategii rozwojowej, planów budżetowych, pozyskiwanych środków finansowych z UE oraz regionalnego programu operacyjnego. Odpowiednie zarządzanie i dysponowanie środkami finansowymi może przyczynić się do wykształcenia pozycji konkurencyjnej województwa pomorskiego.

4. Konkurencyjność województwa pomorskiego w dokumentach programowych

Podobnie jak inne samorzady regionalne samorząd województwa pomorskiego obligatoryjnie przygotował strategię rozwoju województwa, stanowiącą główny dokument programowania rozwoju regionu, zawierający wizję rozwoju województwa,

priorytety, cele i zadania jej realizacji. Dokument Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 został przyjęty w lipcu 2005 r.

Dokument opisuje 14 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów. Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany i procesy [Strategia Rozwoju... 2005, s. 23].

Tabela 1. Priorytety i cele Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Konkurencyjność	Spójność	Dostępność
1. Lepsze warunki dla przedsiębiorczości i innowacji	1. Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej	1. Efektywny i bezpieczny system transportowy
2. Wysoki poziom edukacji i nauki	2. Silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo	2. Poprawa funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej i teleinformatycznej
3. Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne	3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	3. Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabych
4. Efektywna sfera publiczna	4. Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia	4. Zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego
5. Silna pozycja i powiązania obszaru metropolitalnego Trójmiasta w układzie ponadregionalnym, głównie bałtyckim	5. Wzmacnianie subregionalnych ośrodków rozwojowych	

Źródło: [Strategia Rozwoju... 2005, s. 23].

Najważniejszymi w skali województwa obszarami prowadzenia polityki rozwoju oraz budowania atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności regionu są:

- obszar metropolitalny Trójmiasta, w którym koncentruje się potencjał społeczno-gospodarczy regionu,
- ośrodki subregionalne i miasta powiatowe, które stanowią potencjalne bieguny wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego na rozwijających się wolniej niż metropolia obszarach województwa,
- zdegradowane obszary miejskie (mieszkaniowe, usługowe, przemysłowe, wojskowe, pokolejowe, portowe i przyportowe oraz inne, w tym zdegradowane ekologicznie),
- obszary wiejskie o ubogiej infrastrukturze technicznej i społecznej,
- obszary nadmorskie, konflikty przestrzenne na styku morza i lądu związane z różnymi typami działalności,

- obszary położone wzdłuż korytarzy transportowych, które mają duże możliwości wielofunkcyjnego rozwoju opartego m.in. na nowoczesnych gałęziach produkcji, usług oraz turystyce [Regionalny Program... 2007, s. 12].

Wskazane obszary tworzenia konkurencyjności regionalnej województwa odnoszą się do sfer stosunkowo zaniedbanych i peryferyjnych (terytoria wiejskie, zdegradowane obszary miejskie) oraz obszarów o dużym potencjale rozwojowym, których wzmocnienie może jeszcze bardziej dynamizować rozwój (metropolia Trójmiasta, obszary nadmorskie i zlokalizowane przy korytarzach transportowych). Koncentracja na wymienionej problematyce powodować może ukształtowanie fundamentów konkurencyjności Pomorza, odnoszących się do uatrakcyjnienia układu terytorialnego dla biznesu, mieszkańców, turystów – wymienionych w pracy elementach konkurencyjności.

Jednym z istotnych wskaźników ustalających atrakcyjność konkurencyjną regionu jest wartość napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Według metodologii określającej konkurencyjność regionalną jest to istotny wyznacznik konkurencyjności regionalnej, zinterpretowany w części artykułu poświęconej pojęciu konkurencyjności regionalnej. Napływ BIZ do województwa pomorskiego jest stosunkowo niewielki. W okresie od 1990 do 2004 r. zainwestowano w województwie pomorskim jedynie ok. 3 mld dolarów (dane nie obejmują kapitału zagranicznego w bankowości i instytucjach finansowych) i pod względem liczby bezpośrednich inwestycji zagranicznych region zajmował 6 miejsce w kraju, z udziałem 5,4% w skali kraju [Strona internetowa...].

Z analizy gospodarki regionu pomorskiego przeprowadzonej przez S. Szultka i P. Tamowicza (IBnGR) wynika, że mimo niewielkich rozmiarów, gospodarka Pomorza jest gospodarką dynamiczną i efektywną w skali krajowej. Pod względem wartości nominalnej wypracowywanego produktu krajowego Pomorskie zajmuje 7 lokatę w kraju. Biorąc pod uwagę regionalny PKB *per capita*, jest to lokata 5. Według autorów wskaźnik ten świadczy o istnieniu dużej produktywności pracy i majątku. Z kolei według wskaźnika wartości dodanej na pracującego – oddając charakter zlokalizowanych w województwie sektorów gospodarczych – Pomorze zajmuje drugie miejsce w kraju po województwie mazowieckim. Oznacza to, że w regionie pomorskim zlokalizowana jest znaczna liczba przedsiębiorstw, których działalność oparta jest na pracy przetworzonej, charakteryzującej się dużą wartością dodaną [Szultka, Tamowicz 2003, s. 8]. Można przyjąć, że gospodarka regionu ma znaczny potencjał rozwojowy. Podmioty gospodarcze znajdują w województwie korzystne warunki lokalizacji działalności gospodarczej. Wskazane uwarunkowania zgodnie z początkowymi założeniami opisanymi w pracy pozwalają na przypisanie Pomorskiemu dużych możliwości konkurencyjnych.

W szerszym zakresie badanie uwarunkowań rozwoju regionu pomorskiego można oprzeć na sporządzonej analizie SWOT¹ strategii rozwoju województwa pomor-

¹ SWOT – heurystyczna technika analityczna słabych i silnych stron oraz szans i zagrożeń (strengths, weaknesses, opportunities, threats).

skiego oraz porównać z koncepcją analizy typów strategii rozwoju społeczno-gospodarczego A. Godeta.

Tabela 2. Typy strategii rozwoju społeczno-gospodarczego

Potencjał regionu	Otoczenie zewnętrzne	
	szanse	zagrożenia
Mocne strony	strategia agresywna	strategia konserwatywna
Słabe strony	strategia konkurencyjna	strategia defensywna

Źródło: [Prusek 1995].

Koncepcja A. Godeta przedstawia 4 typy możliwych strategii rozwoju społeczno-gospodarczego regionu: agresywną, konserwatywną, konkurencyjną i defensywną.

1. Strategia agresywna rozwoju opiera się na założeniu maksymalnego wykorzystania efektów synergicznych mocnych stron sytuacji wewnętrznej z zewnętrznymi szansami stwarzanymi przez otoczenie rynkowe i pozarynkowe.

2. Strategia konserwatywna zakłada maksymalne wykorzystanie mocnych stron potencjału wewnętrznego przy jednoczesnym zmniejszeniu lub ograniczeniu siły oddziaływania zagrożeń wpływających z otoczenia.

3. Strategia konkurencyjna kładzie nacisk na budowanie siły regionu poprzez wykorzystanie synergii słabych stron sytuacji wewnętrznej i szans stwarzanych przez otoczenie.

4. Strategia defensywna stanowi zespół działań zmierzających do przetrwania niekorzystnych warunków wewnętrznych i zewnętrznych. Jej głównym zadaniem jest przeciwdziałanie negatywnym efektom synergii słabości i zagrożeń [Prusek 1995].

W celu weryfikacji strategii konkurencyjnej dokonano zestawienia słabych stron z szansami zewnętrznymi analizy SWOT na podstawie strategii rozwoju województwa pomorskiego. Analiza SWOT regionu pomorskiego jest podzielona na trzy obszary: konkurencyjność, spójność i dostępność.

Zewnętrzne szanse, które należy wykorzystać, dotyczą głównie sytuacji kształtującej się w wyniku możliwości realokacji produkcji do krajów „nowej UE”, wzrostu chęci społeczeństwa do podnoszenia swoich kwalifikacji i wykształcenia, możliwości decentralizacji finansów publicznych, wzrostu gospodarczego w UE oraz zwiększenia dostępności do regionu wraz z rozwojem infrastruktury drogowej, kolejowej i portów morskich.

Jednocześnie do głównych problemów regionu zaliczyć można:

- niespójny system drogowy i układ transportowy regionu, w tym szczególnie aglomeracji gdańskiej,
- niski poziom współpracy prywatnych podmiotów gospodarczych z ośrodkami naukowo-badawczymi,
- niewielką i nieskoordynowaną promocję regionu,
- nierozwiniętą branżę turystyczną.

Na podstawie powyższej analizy określono następujące dylematy dotyczące słabych stron regionu:

5. Czy wspierać rozwój przedsiębiorstw, czy modernizować system transportowy?

6. Czy inwestować w rozwój przedsiębiorstw, czy też inwestować w ochronę środowiska oraz dostarczanie dóbr i usług publicznych podnoszących jakość życia mieszkańców?

7. Czy wspierać rozwój aglomeracji trójmiejskiej (metropolii) czy pozostałych części regionu?

W zaprezentowanej analizie SWOT zwrócono uwagę na pojawienie się elementów konkurencyjności regionalnej w działach spójność i dostępność. Oprócz wskazań obejmujących elementy słabych stron sytuacji wewnętrznej i szans stwarzanych przez otoczenie w ramach obszaru konkurencyjność, zagadnienia z zakresu konkurencyjności znalazły się w działach spójność i dostępność. W przypadku spójności były to zagadnienia związane z: dywersyfikacją działalności gospodarczej na obszarach wiejskich, społecznością lokalną, warunkami życia oraz pracy (kształcenie, oferta edukacyjna, profilaktyka i ochrona zdrowia, rynek pracy, sfera instytucjonalna, np. organizacje pozarządowe). Biorąc pod uwagę dostępność, stwierdzono występowanie następujących elementów konkurencyjności: infrastruktura transportowa, dostępność komunikacyjna oraz problematyka środowiska naturalnego. Podane przykłady słabych stron i szans województwa pomorskiego w obszarach spójność i dostępność zgodnie z podaną metodologią kwalifikują się do czynników mogących decydować o konkurencyjności regionu.

Realizując w praktyce koncepcję rozwoju regionu, Samorząd Województwa Pomorskiego przygotował Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013. Program ten jest drugim poakcesyjnym, obok Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego Województwa Pomorskiego na lata 2004-2006, narzędziem realizacji strategii rozwoju. Instytucjonalne uwarunkowania wdrażania programu wskazują, że RPO jest narzędziem realizacji polityki intraregionalnej, tzn. polityki realizowanej przez władze samorządowe w regionie.

Jak wskazuje alokacja środków na cele RPO, wyjątkowo wysoki priorytet uzyskały cele związane z rozwojem gospodarki regionu.

Z przedstawionego zbioru celów RPO oraz alokacji środków na poszczególne cele wynika, że Samorząd Województwa Pomorskiego kieruje się koncepcją strategii konkurencyjności. Wyszczególnione w RPO zagadnienia w dużym stopniu skorelowane są z podanym dorobkiem określającym, czym jest konkurencyjność regionalna. Świadczy o tym bardzo wysoka alokacja środków na cel 1: Rozwój i innowacje w MŚP – 25,2% oraz cel 2: Społeczeństwo wiedzy – 6,7%, co daje łącznie niemal 1/3 środków przewidzianych na realizację zadań z zakresu podniesienia konkurencyjności MŚP, wzrostu innowacji, gospodarki opartej na wiedzy oraz budowy społeczeństwa informacyjnego. Dotychczas, nie były to silne strony regionu, pomimo to jednak pomorska gospodarka wykazuje cechy gospodarki dynamicznej

Tabela 3. Zestawienie słabych stron województwa z szansami zewnętrznymi

Słabe strony sytuacji wewnętrznej	Szanse stwarzane przez otoczenie
I	2
<ul style="list-style-type: none"> • niski wskaźnik zatrudnienia • niski poziom inwestycji, zwłaszcza w działalność badawczo-rozwojową, słaba koniunktura innowacyjna • niedostateczne powiązanie nauki z gospodarką • nie w pełni wykorzystany potencjał regionu dla przyciągania kapitału zagranicznego • ograniczenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej obszarów wiejskich • nie w pełni wykorzystany potencjał portów Gdańska i Gdyni, słabo rozwinięty rynek usług logistycznych • utrzymująca się wysoka koncentracja towarowa eksportu • brak spójnego systemu wspierania przedsiębiorczości • nie dość zróżnicowana oferta turystyczna • niedostatecznie wypromowane regionalne produkty turystyczne i żywnościowe • słaby marketing regionalny 	<p data-bbox="404 1039 428 1218">Konkurencyjność</p> <ul style="list-style-type: none"> • ożywienie gospodarki europejskiej i światowej • utrwalenie globalnej tendencji do budowania gospodarki opartej na wiedzy i społeczeństwa informacyjnego • skuteczna realizacja zadań Strategii lizbońskiej w UE • wzrost politycznego i gospodarczego znaczenia Regionu Morza Bałtyckiego w UE, także w polityce Polski • realokacja produkcji ze starych do nowych krajów UE • wzrost znaczenia współpracy międzyregionalnej na poziomie europejskim i krajowym • realizacja proinnowacyjnych programów rozwoju gospodarki narodowej • efektywne narzędzia wspierania przedsiębiorczości i innowacji (w tym wspieranie ze środków UE) • rozwój żeglugi promowej na Bałtyku oraz podniesienie atrakcyjności polskich portów • korzystne efekty procesu metropolizacji w Polsce • realizacja rządowych programów restrukturyzacji tradycyjnych sektorów gospodarczych • decentralizacja finansów publicznych
<ul style="list-style-type: none"> • wysokie bezrobocie, zwłaszcza na obszarach wiejskich • dysproporcje rozwoju społeczno-ekonomicznego w układzie przestrzennym • niski poziom wykształcenia mieszkańców wsi • nie w pełni dostosowana do potrzeb rynku pracy oferta edukacyjna oraz zróżnicowanie jakości kształcenia • niedoinwestowanie i zły stan infrastruktury społecznej • dekapitalizacja istniejących zasobów mieszkaniowych • liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją 	<p data-bbox="969 1084 992 1218">Spójność</p> <ul style="list-style-type: none"> • wzrost świadomości w zakresie konieczności pogłębienia wiedzy i podnoszenia kwalifikacji zawodowych • rozwój rynku instytucji szkoleniowych oraz innych jednostek wspierających rynek pracy, w tym współfinansowanych z UE • zwiększenie możliwości wzrostu zatrudnienia w związku rozszerzeniem UE • dywersyfikacja działalności gospodarczej na obszarach wiejskich • rozwój społeczeństwa obywatelskiego, w tym wzrost znaczenia organizacji pozarządowych • rozwój profilaktyki zdrowotnej i jednostek ochrony zdrowia

1	2
<ul style="list-style-type: none"> • wysoki poziom przestępczości • wysokie wskaźniki zachorowalności na choroby nowotworowe i choroby układu sercowo-naczyniowego • słaba kondycja finansowa większości organizacji pozarządowych 	<p style="text-align: center;">Dostępność</p> <ul style="list-style-type: none"> • niska dostępność transportowa na tle innych regionów Polski i UE • niedrożność systemu transportowego i niska wewnętrzregionalna spójność transportowa • zawieszanie i likwidacja regionalnych i lokalnych połączeń kolejowych • zły stan techniczny dróg i obiektów inżynierskich • niedoinwestowanie terenów wiejskich w zakresie infrastruktury technicznej, teleinformatycznej, sportowej i ochrony środowiska • niezadawalający stan czystości części wód powierzchniowych • dominacja ekstensywnego sposobu unieszkodliwiania odpadów • niezadawalający stan bezpieczeństwa powodziowego • niski poziom ładu przestrzennego i jakości wielu elementów środowiska miejskiego • nieharmonijne zagospodarowanie atrakcyjnych przyrodniczo i turystycznie terenów województwa • niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Źródło: [Strategia Rozwoju... 2005, s. 20-21].

Tabela 4. Finansowanie rozwoju regionalnego ze środków przewidzianych w Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013

Oś priorytetowa	Finansowanie ogółem	Odsetek środków	Cele szczegółowe osi priorytetowej
1	2	3	4
1. Rozwój i innowacje w MŚP	309 773 016	25,2	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie dla powstawania i rozwoju MŚP, - rozwój przedsiębiorstw innowacyjnych, - poprawa dostępu MŚP do kapitału, - wzmocnienie systemu wspierającego przedsiębiorczość, - tworzenie mechanizmów generowania, transferu i innowacji, - wsparcie międzynarodowej aktywności przedsiębiorstw i atrakcyjności inwestycyjnej regionu
2. Społeczeństwo wiedzy	82 606 137	6,7	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa infrastruktury szkół wyższych, - tworzenie podstaw rozwoju społeczeństwa informacyjnego
3. Funkcje miejskie i metropolitalne	151 725 560	12,4	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój systemów transportu zbiorowego, - aktywizacja społeczna i gospodarza zdegradowanych obszarów miejskich i podnoszenie atrakcyjności stref rozwojowych w miastach
4. Regionalny system transportowy	271 420 167	22,1	<ul style="list-style-type: none"> - usprawnienie powiązań transportowych między najważniejszymi ośrodkami aktywności gospodarczej (w tym turystycznej) i koncentracji ludności w regionie, - podniesienie konkurencyjności regionalnych węzłów transportowych.
5. Środowisko i energia/przyjazna środowisku	82 606 139	6,7	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa funkcjonowania regionalnego systemu gospodarki odpadami, - poprawa jakości infrastruktury gospodarki wodnej, - system informacji o środowisku i zagrożeniach ekologicznych, - wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, - poprawa efektywności systemów wytwarzania i przesyłu energii
6. Turystyka i dziedzictwo kulturowe	59 004 384	4,8	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost jakości publicznej infrastruktury turystycznej, - rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych, - poprawa atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych
7. Ochrona zdrowia i system ratownictwa	47 203 507	3,8	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój specjalistycznych usług medycznych w zakresie chorób nowotworowych, chorób układu sercowo-naczyniowego i cukrzycy, - tworzenie podstaw funkcjonowania zintegrowanego regionalnego systemu ratownictwa

1	2	3	4
8. Lokalna infrastruktura podstawowa	145 775 538	11,9	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie lokalnej atrakcyjności inwestycyjnej, osiedlenczej i turystycznej, - zmniejszenie regionalnych dysproporcji w zakresie wyposażenia w infrastrukturę gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami
9. Lokalna infrastruktura społeczna i inicjatywy obywatelskie	41 650 153	3,4	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa dostępu do lepszej jakości oferty edukacyjnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym oraz oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, - poprawa dostępu do lepszej jakości podstawowych usług medycznych, - aktywizacja i integracja społeczności lokalnych na obszarach wiejskich
10. Pomoc techniczna	35 402 631	2,9	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie wysokiej jakości systemu zarządzania RPO WP, - przygotowanie projektów w ramach RPO Województwa Pomorskiego
Wartość programu ogółem	1 227 167 232	100	

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Regionalny Program...].

i efektywnej. Dzięki przystąpieniu Polski do UE i zniesieniu barier w przepływie wiedzy, kapitału i ludzi stworzone zostały szanse na większą ekspansję rodzimych firm na rynki Wspólnoty. Takie zewnętrzne szanse dostrzega Samorząd Województwa Pomorskiego.

Z drugiej strony region pomorski, pomimo funkcjonowania dużych portów morskich, ma stosunkowo słabo rozwiniętą infrastrukturę drogową łączącą porty z zapleczem. Również aglomeracja trójmiejska ma niespójny system drogowy i transportowy. Brakuje dogodnych dróg dojazdowych do portów oraz połączeń z obwodnicą Trójmiasta. Ponadto powiatowe, subregionalne ośrodki miejskie są źle skomunikowane z metropolią i nie mają obwodnic. Wskazane niekorzystne uwarunkowania przyczyniły się do następujących alokacji środków finansowych w ramach RPO: na cel 4: regionalny system transportowy wyniosła ona 22,1%, a na powiązany z nim cel 8: lokalna infrastruktura podstawowa – 11,9%, co daje łącznie 34% środków i jest porównywalne z ilością środków przewidzianych na osiągnięcie dwóch pierwszych celów programu. Prawdopodobnie Samorząd Województwa Pomorskiego zakłada, iż duże projekty infrastrukturalne powinny być finansowane z programów sektorowych.

5. Podsumowanie

W polityce regionalnej kształtowanie konkurencyjności regionu ma znaczenie priorytetowe. Pojęcie to zostało w literaturze przedmiotu zdefiniowane oraz ustalono czynniki decydujące o pozycji konkurencyjnej regionów. Szeroki zakres uwarunkowań ustalających, czym jest konkurencyjność regionalna, pozwala na weryfikację tego problemu.

Istotą mechanizmu kształtowania konkurencyjności regionalnej jest podejście do kwestii gospodarczych. Sprzyjanie rozwojowi gospodarczemu wydaje się najważniejszym aspektem budowania pozycji konkurencyjnej regionu.

Polskie województwa zostały zobligowane do przyjęcia strategii rozwoju, w których ważną rolę przypisano konkurencyjności. Ponadto uwarunkowania konkurencyjności i dążenie do niej stanowią istotę dokumentów rozwojowych w aspekcie nie tylko regionalnym.

Województwo pomorskie zdecydowało się realizować własną strategię rozwoju na podstawie eliminacji słabych stron regionu w celu wykorzystania tworzących się zewnętrznych szans rozwojowych. Strategia ta opiera się na zdecydowanym wsparciu systemu gospodarczego regionu oraz kreowaniu społeczeństwa informacyjnego, pomimo wielu kluczowych problemów, jak chociażby zaniedbania w sferze infrastruktury drogowej.

Analiza RPO dla województwa pomorskiego – ustalone priorytety, cele szczegółowe, finansowanie – pozwala na postawienie tezy o konkurencyjnym charakterze tego programu. W dużym stopniu RPO odpowiada założeniom metodologii konkurencyjności regionalnej.

Realizowana przez władze samorządowe polityka rozwoju Regionu Pomorskiego jest w znacznym stopniu oparta na kreowaniu konkurencyjności województwa. Wydaje się, że wobec aktualnych wyzwań stojących przed polityką regionalną (początek XXI wieku) jest to pożądany i skuteczny kierunek kształtowania rozwoju regionalnego.

Literatura

- Gaczek W.M., Rykiel Z., *Konkurencyjność regionów a ich zdolność do adaptacji w zmieniających się warunkach*, [w:] *Konkurencyjność gospodarcza regionu w warunkach nowego ustroju terytorialno-administracyjnego*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000.
- Gorzela G., Jałowiecki B., *Konkurencyjność regionów*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2000 nr 1.
- Szlachta J., *Programowanie rozwoju regionalnego w UE*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
- Klamut M., *Podnoszenie poziomu konkurencyjności gospodarki a transformacja struktur regionalnych*, Wrocław 1997.
- Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, Gdańsk, lipiec 2005, Uchwała nr 587/XXXV/05 Sejmiku Województwa Pomorskiego, www.woj-pomorskie.pl/.
- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 (projekt), dokument przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 1 marca 2007 roku, www.woj-pomorskie.pl/.
- Strona internetowa Agencji Rozwoju Pomorza SA, www.arp.gda.pl/.
- Szultka S., Tamowicz P., *Mapa przedsiębiorczości województwa pomorskiego. Analiza rozkładu branżowego i przestrzennego województwa pomorskiego*, opracowanie na zlecenie Samorządu Województwa Pomorskiego, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk, maj 2003.
- Prusek A., *Strategia rozwoju regionów w warunkach gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Secesja, Kraków 1995.
- Wysocka E., *Przestrzenny wymiar konkurencyjności*, [w:] *Konkurencyjność gospodarcza regionu w warunkach nowego ustroju terytorialno-administracyjnego*, red. W. Kosiedowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2000.

CREATION OF THE REGIONAL COMPETITION (POMERANIAN VOIVODESHIP EXAMPLE)

Summary

The article covers the problem of regional competition (definition and factors of regional competition) and attempt of the evaluation „The Pomeranian Voivodeship Development Strategy”.

There were presented: complicated meaning of the regional competition concept and detailed factors which determined the position of regional competition.

Analysis of voivodeship competition was based on the A.Godet’s conception which distinguish several forms of voivodeship strategies. In this context there were accomplished comparison between weak sides and exterior chances of Pomeranian Voivodeship. Then there were defined main development dilemmas.

Simultaneously it was made the analysis the allocation of the finance on the individual targets of the Regional Operating Programme for the Pomeranian Voivodeship (in the 2007-2013 period), which is the second after the Regional Development Integrated Operating Programme in the 2004-2006 period measure for realization The Pomeranian Voivodeship Development Strategy by local government. After the analysis, the recognition has been done: Pomeranian Local Government will intend to realize the competitive strategy based on the strong support the enterprises and create the information society.

Andrzej Paczowski – dr, adiunkt w Katedrze Polityki Gospodarczej Uniwersytetu Gdańskiego.

Jarosław Kempa – mgr, asystent w Katedrze Polityki Gospodarczej Uniwersytetu Gdańskiego.